

А.К. БЕКМАГАНБЕТОВА , А.Н. АУТАЕВА ¹¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті[✉]e-mail: bekmaganbetovaasem13@gmail.com

СТУДЕНТТЕРДІ КӘСІБИ ДАЯРЛАУДА ИКЕМДІ DAҒДЫЛАРДЫ ДАМУТUDЫҢ (SOFT SKILLS) ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІ

Аңдатпа. Мақалада жаһандану мен цифрлық трансформация жағдайында түбегейлі өзгерген заманауи еңбек нарығы талаптарына сәйкес кәсіби білім беру жүйесінің жаңа басымдықтары қарастырылады. Дәстүрлі кәсіби құзыреттермен қатар, коммуникативтік, көшбасшылық, шығармашылық, эмоционалды интеллект, командамен жұмыс, бейімделгіштік, сыни ойлау сияқты soft skills маңызы артып келе жатқаны дәлелденеді. Авторлар икемді дағдыларды кәсіби жетістіктің негізгі алғышарты ретінде сипаттайды. Зерттеуде soft skills мәні мен мазмұнына талдау жасалып, олардың халықаралық ғылыми-педагогикалық әдебиеттегі негізгі жіктелуі мен қалыптастыру, бағалау әдістері сипатталады. АҚШ, Ұлыбритания, Финляндия, Сингапур, Германияның жоғары білім жүйесіндегі табысты тәжірибелер мысалға келтіріледі. Қазақстандағы «Цифрлық Қазақстан», «Жаңа формация мұғалімі», «Жаңа жағдайдағы білім» сынды бағдарламалар аясында soft skills дамытудың ұлттық ерекшеліктері мен мүмкіндіктері талданады. Авторлар жоғары оқу орындары soft skills дамытуға бағытталған оқу жоспарларын қайта қарап, тәжірибеге бағытталған цифрлық және интербелсенді технологияларды енгізуі қажет екенін атап көрсетеді. Зерттеу нәтижелері кәсіби білім беру жүйесінде икемді дағдыларды жүйелі түрде қалыптастыру білім беру сапасын арттыруға және еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауға ықпал ететінін көрсетеді.

Кілт сөздер: soft skills, білім, жобалық оқыту, құзыреттер, халықаралық тәжірибе, кәсіби даярлау, студенттер.

Кіріспе

Жаһандық еңбек нарығындағы мамандарға қойылатын тез өзгеретін талаптар жағдайында кәсіби дайындықтың негізгі элементі ретінде икемді дағдылардың (soft skills) маңыздылығы барған сайын айқын бола түсуде. Бүкіл әлемдегі жұмыс берушілер кәсіби білім және техникалық құзыреттіліктермен қатар (hard skills) тиімді қарым-қатынас, сыни ойлау, топтық жұмыс, уақытты басқару және стреске төзімділік сияқты қасиеттердің маңызы артып келе жатқанын атап өтті. Бұл дағдылар жас мамандардың кәсіби ортаға сәтті бейімделуіне ғана емес, олардың тұрақты мансаптық өсуіне де ықпал етеді [1; 2].

* Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Бекмаганбетова А.К., Аутаева А.Н. Студенттерді кәсіби даярлауда икемді дағдыларды дамытудың (soft skills) халықаралық тәжірибесі // Yassawi Journal of Education Studies. – 2026. – №3 (141). – Б. 223-243. <https://doi.org/10.47526/3107-3123.417>

*Cite us correctly:

Bekmaganbetova A.K., Autaeva A.N. Studentterdi kasibi daiarlauda ikemdi dagdylardy damytudyn (soft skills) halyqaralyq tazhibesi [International Experience in Developing Soft Skills in the Professional Training of Students] // Yassawi Journal of Education Studies. – 2026. – №3 (141). – B. 223-243. <https://doi.org/10.47526/3107-3123.417>

Мақаланың редакцияға түскен күні 18.06.2025 / қабылданған күні 30.09.2026

«Икемді дағдылар» ұғымы әртүрлі кәсіби және әлеуметтік-мәдени контекстерде тиімді өзара әрекеттесу үшін қажетті жеке және тұлғааралық құзыреттердің кең ауқымын қамтиды. Тар кәсіби дағдылардан айырмашылығы, олар әмбебап және кез-келген қызмет саласында қолданылады [3]. Сондықтан бұл дағдыларды кәсіби білім беру бағдарламаларына тиімді түрде енгізу – уақыт талабы.

Мақаланың мақсаты – кәсіптік білім беру жүйесінде икемді дағдыларды қалыптастырудың халықаралық тәжірибесін талдау, тиімді стратегиялар мен практикаларды айқындау, сондай-ақ оларды отандық білім беру ортасында қолдану мүмкіндіктерін белгілеу. Қойылған мақсат шеңберінде мынадай міндеттер қарастырылады:

- soft skills ұғымының әртүрлі дереккөздердегі анықтамасы мен классификациясын ашу;
- әр түрлі елдерде осы дағдыларды дамыту тәсілдерін талдау;
- soft skills қалыптастыруға ықпал ететін табысты тәжірибелер мен құралдарды анықтау;
- ұлттық білім беру контекстінде халықаралық тәжірибені бейімдеу перспективаларын белгілеу.

Бұл мақалада soft skills дамытудың халықаралық тәжірибесі шолу арқылы сараланып, Қазақстанның ЖОО-ларына бейімдеуге қатысты нақты ұсыныстар жасалды. Зерттеудің ғылыми жаңалығы – халықаралық практика мен ұлттық білім беру жүйесі арасындағы өзара байланысты айқындау және нақты бейімделу стратегияларын ұсыну.

Зерттеу әдістері мен материалдар

Бұл зерттеуде студенттердің кәсіби даярлығы барысында икемді дағдыларды (soft skills) дамыту тәжірибесі мен тиімді әдістері талданды. Материалдар ретінде халықаралық ғылыми әдебиеттер, білім беру ұйымдарының тәжірибелері және жаһандық еңбек нарығына қатысты аналитикалық баяндамалар қолданылды. Сонымен қатар, 2025 жылдың қаңтар–сәуір айларында Қазақстандағы жоғары оқу орнының базасында жүргізілген квазиэксперименттік зерттеу деректері негізге алынды.

Зерттеу әдістері:

Әдеби шолу (theoretical review)

Soft skills ұғымының мәні, жіктелуі мен даму эволюциясы бойынша халықаралық және отандық дереккөздер сарапталды. АҚШ, Ұлыбритания, Финляндия, Сингапур, Германия, Нидерланды және Қазақстанның білім беру жүйелеріндегі тәжірибелер салыстырылды.

Квазиэксперименттік зерттеу

Экспериментке 60 студент (педагогикалық және техникалық мамандықтар бойынша 2–3 курс) қатысты. Олар кездейсоқ іріктеу арқылы екі топқа бөлінді: Эксперименттік топ ($n = 30$): жобалық оқыту негізінде білім алды; Бақылау тобы ($n = 30$): дәстүрлі лекциялық-семинарлық форматта оқытылды. Интервенция 12 аптаға созылды. Эксперименттік топ нақты кәсіби жағдайларға негізделген тапсырмаларды орындады, топтық жұмыс жүргізіп, жобалық өнімдер әзірледі.

Бағалау әдістері: 360 градустық бағалау (өзін-өзі, құрдастар мен оқытушылар тарапынан); Сауалнама (Succi & Canovi моделі бойынша бейімделген, коммуникация, сыни ойлау, көшбасшылық компоненттері бойынша); Бақылау чек-парақтары (эмпатия, тыңдау, топтағы рөлдерді бөлу); Рефлексивтік эссе және интроспекция (сапалық талдау үшін); Статистикалық өңдеу: SPSS бағдарламасында t-критерийі мен Пирсон корреляциясы қолданылды.

Теориялық және практикалық негіздер:

Зерттеуде soft skills-тің кәсіби даярлыққа әсерін Роблес, Succi & Canovi, Bell, Johnson & Johnson еңбектерімен салыстыра отырып талданды.

Халықаралық құжаттар: World Economic Forum (2020), OECD Learning Compass (2019), LinkedIn Reports, DigComp 2.1, P21 Framework және басқа стандарттар зерттеу базасын толықтырды.

Талдау мен нәтижелер

Еңбек нарығындағы қарқынды өзгерістер мен қызметтің барлық салаларын цифрландыру жағдайында soft skills-икемді немесе әмбебап дағдылар ерекше маңызға ие болады.

Роблес М.М. айтуынша, икемді дағды, этика, адалдық, командада жұмыс істеу қабілеті, қарым-қатынас және бейімделу сияқты маңызды қасиеттерді қамтиды, оларды жұмыс берушілер табысты қызмет үшін маңызды деп санайды [4].

C. Succì мен M. Canovi зерттеуінде студенттер мен жұмыс берушілер икемді дағдыны кез-келген салада, соның ішінде сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық және көшбасшылықта қолданылатын әмбебап дағдылар ретінде қарастыратынын атап көрсетеді [5].

Дүниежүзілік экономикалық форум (World Economic Forum, 2020) the future of Jobs Report есебінде болашақтың негізгі құзыреті ретінде эмоционалды интеллект, проблемаларды шешу қабілеті және өзін-өзі басқару сияқты икемді дағдылардың маңыздылығының артып келе жатқанын көрсетеді [6].

Орыс ғылыми әдебиеттерінде икемді дағды «білім берудің цифрлық трансформациясы жағдайында түлектің кәсіби өсуі мен бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін жеке және әлеуметтік құзыреттердің жиынтығы» деп түсініледі [7]. Бұл тұжырымды отандық зерттеулер де қолдайды. Мәселен, Ниязова Г. икемді дағдыларды студенттердің кәсіби және тұлғалық дамуын қамтамасыз ететін психологиялық және әлеуметтік-коммуникативтік компоненттердің кешені ретінде қарастырады [8].

Осылайша, икемді дағды – бұл заманауи маман даярлаудың ажырамас бөлігі, оның табысты әлеуметтенуіне және тұрақты кәсіби дамуына ықпал етеді.

Икемді дағдылар табысты қарым-қатынасты, ұжымда тиімді жұмысты және кәсіби ортаның өзгертін жағдайларына бейімделу қабілетін қамтамасыз ететін жеке және тұлға аралық құзыреттердің кең ауқымын білдіреді. Қазіргі ғылыми және білім беру әдебиеттерінде soft skills-тің бірнеше негізгі компоненттері төменде 1-суретте көрсетілген.

Кейбір авторлар икемді дағдыларды келесі топтарға бөлуді ұсынады:

- Когнитивті (ойлау, талдау, проблемаларды шешу), коммуникативті (сөйлеу, тыңдау, өзара әрекеттесу)

- Әлеуметтің-эмоционалды (эмпатия, қақтығыстарды басқару)

- Жеке (мотивация, бастамашылық) [11].

Осылайша, soft skills – бұл өзара байланысты дағдылардың жиынтығы, олардың әрқайсысы цифрлық экономика мен жаһандану жағдайында толыққанды кәсіби әрі әлеуметтік қызмет атқару үшін маңызды.

Аталған дағдылардың білім беру нәтижелеріне ықпалына қатысты 2021 жылы Индонезияда жүргізілген зерттеуде математика мамандығында оқитын студенттердің hard және soft skills дағдыларының оқу жетістіктеріне әсері қарастырылды. Зерттеу нәтижесінде студенттердің 53,125%-ы soft skills, ал 50%-ы hard skills бойынша жоғары деңгей көрсеткен. Алайда бұл екі дағдының оқу жетістіктеріне тікелей әсері анық байқалмаған. Бұл олардың өзара ықпалдаса отырып, кешенді түрде дамытылуы қажеттігін көрсетеді [12].

Қазіргі білім беру жүйесінде және еңбек нарығында кәсіби (қатаң) дағдылармен қатар икемді дағдылардың маңызы арта түсуде. Бұл екі топтағы дағдылар бір-бірімен тығыз байланысты болғанымен, олардың табиғаты, даму жолдары, бағалау әдістері мен қолдану тәсілдерінде елеулі айырмашылықтар бар (1-кесте).

Қарым-қатынас дағдылары

- өз ойларын анық білдіру, ақпаратты тыңдау және барабар қабылдау, жағдайға байланысты қарым-қатынас стилін бейімдеу қабілеті. Бұл дағдылар барлық қызмет салалары үшін негізгі болып саналады [4].

Командалық дағдылар

- кооперация, эмпатия, басқалардың пікірін құрметтеу және мақсатқа бірге жетуге ұмтылу. Топтық жұмыс, әсіресе, көп салалы жобалар мен халықаралық ынтымақтастық жағдайында маңызды [5].

Сыни тұрғыдан ойлау

- ақпаратты талдай білу, мәлімдемелерге күмән келтіру, қайшылықтарды анықтау және негізделген шешімдер ұсыну. Бұл белгісіздік жағдайында ұтымды шешім қабылдаудың негізгі дағдысы [6].

Эмоционалды интеллект

- бұл сіздің эмоцияларыңызды білу, түсіну және басқару, сондай-ақ басқалардың сезімдерімен тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті. Бұл тұрақты кәсіби және жеке қарым-қатынас орнату үшін қажет [9].

Өзін-өзі реттеу және бейімделу дағдылары

- уақытты басқару, стреске төзімділік, ойлау икемділігі және өзін-өзі оқыту қабілеті [7].

Көшбасшылық қасиеттер мен жауапкершілік

- шешім қабылдау, команданы шабыттандыру және бағыттау, нәтижеге жауап беру қабілеті [10].

1-сурет – Soft skills-тің негізгі компоненттері

1-кесте – Hard skills және Soft skills айырмашылықтары

	Hard skills	Soft skills
Маңызды айырмашылық	Бұл нақты анықтауға, ресми түрде оқытуға және объективті бағалауға болатын техникалық, мамандандырылған білім мен дағдылар. Мысалы, бағдарламалау тілдерін білу, хирургиялық манипуляциялар, бухгалтерлік бағдарламаларды қолдана білу және т.б.	Өз кезегінде жеке және мінез-құлық ерекшеліктерімен байланысты: қарым-қатынас, көшбасшылық, командада жұмыс істеу қабілеті, эмоциялар мен стресті басқару. Оларды сандық түрде өлшеу қиынырақ, бірақ олар кәсіби іске асыруға және ұжымдағы жұмыс тиімділігіне тікелей әсер етеді [4, 11].
Қолдану саласы	Әдетте, белгілі бір кәсіпке немесе мамандыққа байланысты. Оларсыз негізгі кәсіби міндеттерді орындау мүмкін емес.	Әмбебап. Олар кез-келген салада маңызды және көбінесе мансаптық өсудің сәттілігін анықтайды, әсіресе басқарушылық және пәнаралық позицияларда [10].
Қалыптастыру әдістері	Оқу бағдарламасы арқылы, курстар, зертханалық жұмыстар және емтихандар арқылы игеруге болады.	Көбінесе өзара әрекеттесу, жобалау қызметі, тренингтер, рефлексия және практика процесінде қалыптасады. Олар тәжірибе арқылы үнемі өзін-өзі бақылауды және дамуды қажет етеді [5].
Бағалау әдістері	Бағалау тестілеу, сертификаттау, практикалық тапсырмалар арқылы жүзеге асырылады.	Мінез-құлықты бақылау, әріптестердің пікірлері, кейс-тапсырмалар, өзін-өзі бағалау, сұхбаттар және бағалау орталықтары бойынша бағаланады. Ең танымал кешенді әдістер: 360 градустық бағалау, мінез-құлық сұхбаттары, модельдеу [13].
Жұмысқа орналасу және мансап үшін маңызы	Жұмыс берушілер hard skills деңгейі бірдей болған кезде, әсіресе қашықтан және көп мәдениетті жұмыс жағдайында дамыған soft skills бар үміткерлерге артықшылық берілетінін жиі атап көрсетеді [10].	Linked In (2019) есебінде soft skills күнделікті тапсырмаларды автоматтандыруға байланысты барған сайын құнды бола түсетінін атап өтілді [14].

Бұл топтар әр түрлі болғанымен, олар бір-біріне қарама-қарсы емес, бірін-бірі толықтырады. Табысты кәсіпқой техникалық құзыреттіліктің жоғары деңгейін (hard skills) дамыған жеке және әлеуметтік дағдылармен (soft skills), әсіресе VUCA ортасы жағдайында (құбылмалылық, белгісіздік, күрделілік, түсініксіздік) біріктіреді.

Қазіргі еңбек нарығы цифрландырудың, жаһанданудың және технологиялардың қарқынды дамуының әсерінен айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда. Бұл процестер мамандардан тек кәсіби білімді (hard skills) ғана емес, сонымен қатар коммуникация, сыни ойлау, командалық жұмыс және эмоционалды интеллект сияқты жақсы дамыған икемді дағдыларды (жұмсақ дағдылар) талап етеді. Еңбек нарығының талаптарындағы өзгерістер:

Техникалық және әлеуметтік-эмоционалды дағдыларға ауысу. World Economic Forum (2020) есебіне сәйкес, Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайында сыни ойлауға, күрделі мәселелерді шешуге, эмоционалды интеллект пен тұрақтылыққа байланысты дағдылар кәсіби табысқа жетуді анықтайды. Автоматтандыру және AI күнделікті тапсырмаларды орындайды, бұл soft skills-ті қажет ететін іс-шараларға орын босатады [6].

Жұмыс берушілер soft skills-ке назар аударады. McKinsey & Company (2018) зерттеуі бүкіл әлем бойынша жұмыс берушілердің 70%-дан астамында дамыған soft skills бар жұмысшылар жетіспейтінін атап өтті. Тұлғааралық қарым-қатынас дағдылары, шығармашылық және бейімделу әсіресе маңызды деп аталады [15].

Жұмыстың икемді және жобалық форматындағы сұраныс. Жұмыспен қамтудың икемді түрлерін (freelance, project-based employment) және көпмәдениетті ортаны дамыту топтық жұмыс, мәдениетаралық коммуникация және өзін-өзі ұйымдастыру қабілеті сияқты дағдылардың маңыздылығын күшейтеді. Бұл қасиеттер автоматты түрде қалыптаспайды және кәсіптік білім беру шеңберінде мақсатты оқытуды қажет етеді [16].

ЖОО түлектерінен күтулер. LinkedIn Workplace Learning Report (2023) мәліметтері бойынша, жұмыс берушілер жоғары оқу орындарының түлектері командалық өзара әрекеттесу дағдыларына, жанжалдарды басқару қабілетіне, стресске төзімділікке және өзін-өзі дамыту қабілетіне ие болады деп күтеді. Білім беру мекемелері өздерінің бағдарламаларын, соның ішінде soft skills дамыту модульдері мен курстарын бейімдейді [17].

Икемді дағдылар (soft skills) түлектердің қазіргі еңбек нарығындағы табысының негізгі факторына айналуға. Цифрландыру, жаһандық бәсекелестік және пехнологиялардағы қарқынды өзгерістер жағдайында жұмыс берушілер тек кәсіби құзыреттілікті ғана емес, сонымен қатар кандидаттардың жеке қасиеттерін де қолдайды.

National Association of Colleges and Employers (NACE, 2022) есебіне сәйкес, АҚШ жұмыс берушілерінің 90%-дан астамы жас мамандарды жалдау кезінде олар дамыған коммуникативті қабілеттерге, көшбасшылық қабілеттерге және командада жұмыс істеу қабілетіне назар аударатынын атап өтті. Бұл деректер soft skills-тің жұмысқа орналасудың шешуші артықшылығы ретінде маңыздылығын растайды [18].

OECD зерттеуі сонымен қатар икемді дағдыларды дамыту деңгейі мен жұмыс орнындағы сәтті бейімделу арасындағы тікелей байланысты көрсетеді. Эмоционалды интеллектке, сыни ойлауға және қарым-қатынас икемділігіне ие түлектер жаңа жағдайларға тезірек бейімделеді, командада тиімді жұмыс істейді және тұрақты кәсіби өнімділікті көрсетеді [2].

Халықаралық деңгейде soft skills маңыздылығы білім беру және кәсіби стандарттарда көрінеді. Сонымен, Digcomp 2.1 Еуропалық цифрлық құзыреттілік шеңбері және 21st Century Learning серіктестігінің 21st Century Skills моделі заманауи маман даярлаудың міндетті компоненті ретінде икемді дағдыларды қамтиды. Олар ХХІ ғасырдағы кәсіби байлықтың шарты ретінде қарым-қатынас, сыни ойлау, ынтымақтастық және көшбасшылық дағдыларының маңыздылығын атап көрсетеді [19].

Soft skills-тің мамандарды кәсіби даярлаудағы негізгі рөлін түсіну осы дағдыларды халықаралық деңгейде білім беру бағдарламаларына белсенді енгізуге әкелді. Қазіргі білім беру мекемелері формальды және бейресми оқыту арқылы икемді құзыреттіліктерді дамытуға бағытталған әртүрлі педагогикалық тәсілдерді қолданады.

Ең тиімді тәсілдердің бірі – soft skills-ті оқу пәндеріне, әсіресе жобаға бағытталған оқытуға (project-based learning) біріктіру. Бұл әдіс студенттерге бірлескен іс-әрекет процесінде топтық жұмыс, жауапкершілік, коммуникация және сыни ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Зерттеулер пәнаралық жобаларға қатысу тек академиялық білімді ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік және басқарушылық дағдыларды жақсы меңгеруге ықпал ететіндігін көрсетеді [20].

Soft skills-ті дамытуға бағытталған элективті курстарды модульдік оқыту және енгізу де танымал тәжірибеге айналды. Мұндай курстарға эмоционалды интеллект, уақытты басқару, көшбасшылық және шығармашылық ойлау бойынша тренингтер кіреді. Еуропа мен Азияның бірқатар университеттерінде бакалавриат және магистратура бағдарламалары шеңберінде жеке қасиеттерді дамыту бойынша арнайы тректер қалыптасады [16].

Сандық платформалар мен ойын технологияларын (gamification, VR/AR) пайдалану, сонымен қатар soft skills қалыптастырудың инновациялық құралына айналуға. Мұндай орталар эмпатияны, стресске төзімділікті және бейімделуді нақты кәсіби жағдайларды модельдеу арқылы дамытады [21].

Коучингпен тәлімгерлік икемділікті дамытудың жеке стратегиялары ретінде танымал болады. Тәлімгерлік практикасы студенттердің кәсіби өзін-өзі тануын қалыптастыруға және коммуникативтік стратегияларын жақсартуға ықпал етеді [22].

Soft skills-тің дамуы бүгінде көптеген елдерде ұлттық білім беру стратегияларының маңызды құрамдас бөлігіне айналуға. Халықаралық тәжірибе бұл дағдыларды формальды білім беру жүйесіне, қосымша оқытуға және еңбек практикасына біріктіретін әртүрлі тәсілдердің бар екенін көрсетеді.

Аталған бағыттағы озық тәжірибелерді талдау үшін АҚШ, Ұлыбритания, Финляндия, Сингапур, Германия және Нидерланды сияқты елдер таңдалды. Бұл елдердің ортақ ерекшелігі – икемді дағдыларды ұлттық деңгейде білім беру стратегиялары мен оқу бағдарламаларына жүйелі түрде енгізуінің нәтижесінде қалыптасқан тиімді модельдері. Олар soft skills-ті дамытуда халықаралық қауымдастық мойындаған табысты тәжірибелерді ұсына отырып, ХХІ ғасырдың талаптарына сай тұлғаны жан-жақты дайындаудың жарқын үлгісіне айналған.

Американдық білім беру жүйесінде икемді дағдыларды дамыту жалпы білім берудің маңызды бөлігі ретінде қарастырылады, бұл liberal arts education тұжырымдамасына негізделеді. Жоғары оқу орындары жобалық және проблемалық-бағдарланған оқытуды (PBL), волонтерлік бағдарламаларды, сондай-ақ тұлғаны жан-жақты дамытуға арналған өзін-өзі дамыту мен тұлғааралық дағдыларды бағалау платформаларын кеңінен қолданады. 21st Century Learning үшін серіктестік (P21 Partnership) әзірлеген 21st Century Skills Framework бағдарламасы икемді дағдылардың төрт негізгі тобын қамтиды: сыни ойлау, коммуникация, ынтымақтастық және шығармашылық. Бұл кешенді “4C” моделі деп атайды (Critical thinking, Communication, Collaboration, Creativity). АҚШ-та soft skills-ті дамыту – liberal arts education жүйесінің негізгі элементі болып табылады, мұнда білім беру мазмұны жобалық оқыту мен заманауи өмірлік дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Сонымен қатар, P21 Framework for 21st Century Learning стандарты оқу бағдарламалары мен сыныптан тыс іс-шаралар үшін негізгі бағдар ретінде қолданылады [23].

Ұлыбритания: Ұлыбританияда трансферабельдік дағдыларды (жұмысқа бейімделуге көмектесетін әмбебап икемді дағдылар) дамытуға ерекше көңіл бөлінеді. Бұл дағдыларды қалыптастыру студенттердің пікірталастарға, модельдеуге, командалық жобаларға белсенді қатысуы арқылы жүзеге асырылады. Белсенді оқыту әдістері білім алушылардың көшбасшылық, эмоционалды интеллект, шешім қабылдау қабілеті секілді маңызды soft skills түрлерін дамытуға мүмкіндік береді. Елдің жетекші жоғары оқу орындары, атап айтқанда, Оксфорд пен Кембридж, осы дағдыларды дамыту үшін негізгі оқу бағдарламасына арнайы модульдер енгізіп отыр. Бұл икемді дағдылардың академиялық біліммен қатар жүруі тұлғаның жан-жақты дамуына септігін тигізеді. Сонымен қатар, Employability Skills Framework (Жұмысқа бейімділік дағдыларының негізі) моделі арқылы білім беру жүйесі мен еңбек нарығының талаптары арасында тығыз байланыс орнатылған. Бұл тәсіл еңбек нарығында сұранысқа ие дағдыларды жүйелі түрде оқытуға мүмкіндік береді және жоғары білім мен жұмыс берушілердің өзара ықпалдастығын қамтамасыз етеді [24].

Финляндия: Финляндияның білім беру жүйесі тұлғаның тұтас дамуына ерекше назар аударады және бұл бағыттағы жұмыс бастауыш мектеп деңгейінен бастап жүзеге асырылады. Soft skills пәнаралық жобалар, топтық жұмыс, еркін ойлау, рефлексия арқылы дамытылады. Мұғалімдер оқушыларды өзін-өзі тануға, өзін-өзі басқаруға және ынтымақтастыққа баулиды. Оқу бағдарламасына енгізілген Phenomenon-Based Learning (феноменге негізделген оқыту) моделі оқушылардың сыни ойлау, эмпатия және коммуникативтік икемділік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл тәсіл оқушылардың шынайы өмірмен байланыс орнатуына, әртүрлі пәндерді интеграциялау арқылы икемді ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Тұлғаның жан-жақты дамуына

бағытталған бұл фин моделі қазіргі таңда әлемдегі ең үздік білім беру жүйелерінің бірі ретінде мойындалған [25].

Сингапур: Сингапурдың білім беру моделі болашақ көшбасшылар мен инноваторларды дайындауға бағытталған. Елде 21st Century Competencies және Character and Citizenship Education (CCE) сияқты ұлттық бағдарламалар енгізілген. Бұл бағдарламалар мектеп пен жоғары оқу орындарында білім алушылардың коммуникативтік дағдыларын, азаматтық жауапкершілігін, ынтымақтастықты, бастамашылдығын және цифрлық сауаттылығын дамытуға бағытталған. Сингапурдың білім министрлігі қолдайтын CCE бағдарламасы оқушылардың жеке тұлғалық және әлеуметтік құндылықтарын тәрбиелеуге ерекше мән береді. Мемлекеттік деңгейдегі бұл жүйелі стратегия soft skills-ті тәрбиелеу мен бағалауды білім беру саясатының ажырамас бөлігіне айналдырған [26].

Германия және Нидерланды: Германия мен Нидерландыда soft skills-ті дамыту теория мен практиканың үйлесіміне негізделген дуальды білім беру жүйесі арқылы жүзеге асырылады. Бұл жүйе оқытуды нақты жұмыс тәжірибесімен ұштастыруға мүмкіндік береді, соның нәтижесінде студенттер кәсіби дағдылармен қатар әлеуметтік және тұлғааралық құзыреттерді де меңгереді. Бағдарламаларда топтық жұмыс, этика, презентациялық дағдылар және клиентке бағдарлану секілді элементтер міндетті компоненттер ретінде қарастырылады. Мұндай тәсіл оқушылардың еңбек нарығына бейімделу қабілетін арттырып, өмірлік маңызды икемді дағдыларды жүйелі түрде қалыптастыруға септігін тигізеді [2].

Осылайша, халықаралық тәжірибе көрсеткендей, soft skills-тің сәтті дамуы оқу бағдарламаларын, оқыту әдістерін және әлеуметтік ортаны қамтитын жүйелі тәсілді қажет етеді. Бұл модельдер басқа елдерде, соның ішінде Қазақстанда тиімді стратегияларды бейімдеу және енгізу үшін бағдар бола алады.

Қазақстандағы жоғары оқу орындарының бір базасында 2025 жылдың қаңтар-сәуір айлары аралығында студенттердің soft skills деңгейін жобалық оқыту арқылы дамытудың тиімділігін зерттеуге бағытталған квазиэксперименттік зерттеу жүргізілді. Бұл зерттеу қазіргі жоғары білім беру жүйесіндегі интерактивті оқыту әдістерінің шынайы әсерін бағалауға мүмкіндік берді.

Зерттеу дизайны мен контингенті

Зерттеу барысында 60 студент (2–3 курс, педагогикалық және техникалық мамандықтар) кездейсоқ іріктеу арқылы екі топқа бөлінді: Эксперименттік топ ($n = 30$): жобалық оқытуды тәжірибеден өткізді; Бақылау тобы ($n = 30$): дәстүрлі лекциялық-семинарлық форматта білім алды.

Интервенция 12 аптаға созылды. Эксперименттік топ нақты кәсіби жағдайларға жақын тапсырмаларды орындады (мысалы, «Цифрлық мектеп моделі», «Қаржылық сауаттылық курсы», «STEM апталығы жобасы»). Әрбір топ өнім әзірлеп, оны көпшілік алдында қорғады. Оқыту үдерісіне командалық жұмыс, шешім қабылдау, келіссөз жүргізу, уақытты басқару және өзіндік рефлексия элементтері кіріктірілді.

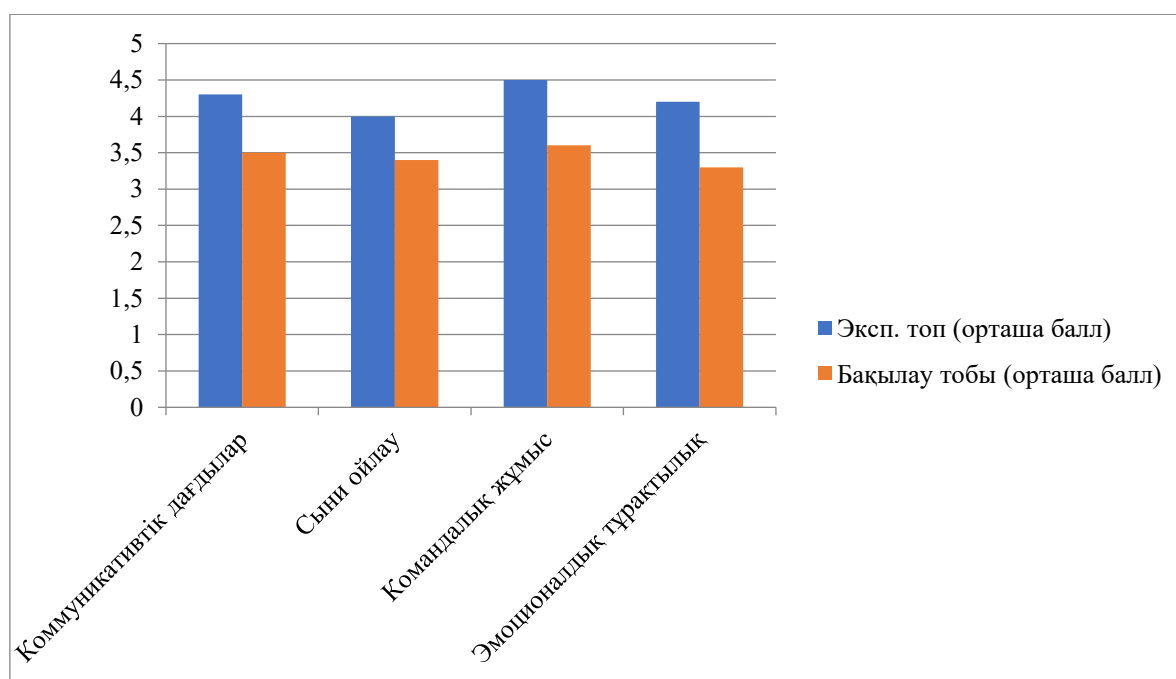
Soft skills дамуын кешенді бағалау үшін аралас әдістер қолданылды:

- 360 градустық бағалау: өзін-өзі, қатарластар мен оқытушының пікіріне негізделген;
- Succi & Canovi (2019) негізінде бейімделген сауалнама (коммуникация, сыни ойлау, көшбасшылық бойынша);
- Командалық жұмыс бақылау чек-парақтары (эмпатия, тыңдау, рөлдерді бөлу);
- Эссе және интроспективті рефлексия (сапалық анализ үшін);
- SPSS бағдарламасы арқылы t-критерий мен корреляциялық талдау.

Сандық нәтижелер 2-кесте және 2-суретте көрсетілген

2-кесте – Soft skills компоненттері бойынша топтар арасындағы айырмашылық

Soft skills компоненті	Экспериментальды топ (орташа балл)	Бақылау тобы (орташа балл)
Коммуникативтік дағдылар	4.3	3.5
Сыни ойлау	4.0	3.4
Командалық жұмыс	4.5	3.6
Эмоционалдық тұрақтылық	4.2	3.3

2-сурет – Эксперименттік және бақылау топтарындағы soft skills даму динамикасы

Статистикалық өңдеу нәтижелері:

Экспериментке дейін екі топ арасындағы айырмашылықтар статистикалық тұрғыда маңызды болмады ($p > 0.05$), яғни бастапқы шарттар салыстырмалы болды. Алайда интервенциядан кейін soft skills компоненттері бойынша эксперименттік топтың көрсеткіштері айтарлықтай жақсарғаны байқалды ($t > 2.9$; $p < 0.01$). Бұл жобалық оқытудың оң әсерін дәлелдейді.

Сапалық талдау нәтижелері:

Студенттердің жазбаша рефлексивтік эсселері мен ауызша кері байланысы келесі аспектілерді көрсетті:

- Өзара сенім мен қолдаудың артқаны;
- Уақытты басқару және жауапкершілікке ұмтылыс;
- Шынайы кәсіби жағдайларды түсіну деңгейінің өсуі;
- Өз пікірін дәлелдеп айту және тыңдау мәдениетінің қалыптасуы.

Мысалы, бір студент былай деп жазды: «Командалық жоба кезінде мен басқаларды тыңдауды және өз рөлім үшін жауапкершілікті сезінуді үйрендім. Бұл бұрынғы лекциялардан әлдеқайда пайдалы болды».

Корреляциялық байланыс:

Зерттеу нәтижесінде студенттердің жобалық белсенділігі мен soft skills дамуы арасында оң және статистикалық тұрғыдан сенімді корреляция анықталды ($r = 0.62$, $p < 0.01$). Бұл дерек

ынталы қатысу мен белсенділік деңгейі неғұрлым жоғары болған сайын, soft skills соғұрлым жақсы дамитынын көрсетеді.

Бұл нәтижелер Bell, Johnson&Johnson және Succì&Canovì еңбектерінде сипатталған деректермен толық сәйкес келеді. Яғни, жобалық форматтағы оқыту қазіргі заман студенттерінің коммуникативтік, танымдық және тұлғааралық дағдыларын дамытудың ғылыми дәлелденген, нәтижелі құралы болып табылады [5; 26; 27].

Қазіргі кәсіби білім беру жүйесінде икемді дағдыларды (soft skills) дамыту түрлі елдерде әртүрлі тәсілдермен жүзеге асырылып келеді. Бұл тәсілдердің ұқсастықтары мен айырмашылықтарын салыстырмалы түрде қарастыру Қазақстандағы тәжірибені бағалауға және тиімді стратегияларды бейімдеуге мүмкіндік береді.

Осы бөлімде Қазақстан мен шетел елдерінің (АҚШ, Ұлыбритания, Финляндия, Сингапур, Германия) икемді дағдыларды дамытуға қатысты ұстанымдары салыстырылып талданады. Салыстырмалы талдау төмендегі 3-кестеде көрсетілген:

3-кесте – Қазақстан және шет елдер арасындағы икемді дағдыларды дамыту жолдарының салыстырмасы

Критерий	Қазақстан	АҚШ	Ұлыбритания	Финляндия	Сингапур	Германия
Soft skills-ке көзқарас	Реформаларға интеграция және пилоттық жобалар негізінде	liberal arts, PBL, волонтерлық арқылы	дебаттар, жобалар, Employability Skills арқылы	Holistic education, бастауыш деңгейден бастап	National Competency Framework, азаматтық тәрбие	Дуальды білім, soft skills – кәсіби компоненттің бір бөлігі
Әдістеме	Жобалық оқыту, электив курстар, симуляциялар	Project-Based Learning, 4C моделі	Discussions, team work, case studies	Phenomenon-Based Learning	CCE, PBL, цифрлық сауаттылық	Дуальды жүйе, нақты жобалар
Студенттің рөлі	Белсенділік жаңа қалыптасып келеді	Тәуелсіз, креативті	Коммуникацияға бейім, көшбасшылық	Өзін-өзі басқару, өзін-өзі таныту	Ынтымақтастыққа бағытталған	Жұмысшы ретінде дайындық параллель жүргізіледі
Бағалау тәсілдері	Өзін-өзі бағалау, портфолио, peer review	360-degree feedback, портфолио	Team-based assessment, reflectivity	Оқушы күнделіктерін бақылау	Оқытуға негізделген портфолио	Модуль бағалау, workplace feedback
Инфрақұрылым мен қолдау	Өңірлік ЖОО-дарда шектеулер бар	Кең көлемде цифрлық және кадрлық база	Академиялық еркіндік жоғары	Мемлекеттік қолдау тұрақты	Мемлекет тарапынан стратегиямен бекітілген	Индустриямен тығыз байланыс, дуальды формат

Ұқсастықтар: Барлық елдер икемді дағдыларды ХХІ ғасыр дағдылары ретінде мойындайды. Жобалық оқыту, симуляция, цифрлық платформалар және командалық жұмыс – ортақ тәжірибе.

Айырмашылықтар: Қазақстанда soft skills жүйелі деңгейде енді дамып келеді. Ал АҚШ, Финляндия және Сингапурда олар оқу моделінің өзегі ретінде орныққан. Германия мен Ұлыбританияда soft skills еңбекке бейімделудің ажырамас бөлігі ретінде бағаланады.

Білім беру ортасында икемді дағдыларды қалыптастырудың ең тиімді әдістерінің бірі жобалық және командалық оқыту болып табылады. Бұл тәсілдер студенттерге білімді іс жүзінде қолдануға ғана емес, сонымен қатар негізгі soft skills – коммуникацияны, көшбасшылықты, сыни ойлауды, қақтығыстарды шешу және шешім қабылдау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді (4-кесте).

4-кесте – Жобалық және командалық оқыту арқылы білім беру ортасында soft skills (ікемді дағдылар) дамыту мүмкіндіктері

Жобалық оқыту (Project-Based Learning, PBL)	PBL шеңберінде студенттер белгілі бір уақыт ішінде нақты немесе шындыққа жақын тапсырмалармен жұмыс істейді, шешім немесе өнімді әзірлейді. Бұл тәсіл тәуелсіздікті, бастамашылықты және жауапкершілікті ынталандырады, сонымен қатар жобаның басқа қатысушыларымен белсенді өзара әрекеттесуді талап етеді. Bell зерттеуіне сәйкес, жобалық оқыту тек академиялық жетістіктерге ғана емес, сонымен қатар ХХІ ғасырдың құзыреттіліктерін қалыптастыруға ықпал етеді – шығармашылық, ынтымақтастық, коммуникация және сыни ойлау [26].
Топтық оқыту және кооперативті өзара әрекеттесу	Командада жұмыс істеу сенімнің, эмпатияның, тыңдау және өз пікірін сындарлы түрде білдіру қабілетінің дамуына ықпал етеді. Командалық оқытуда әр қатысушы жұмыстың өз бөлігіне жауап береді, бірақ сонымен бірге топтың жалпы мақсатына белсенді қатысады. Johnson & Johnson зерттеуіне сәйкес, кооперативті оқыту оқу материалын меңгеру деңгейін ғана емес, сонымен қатар тұлғааралық дағдылар мен әлеуметтік жауапкершілікті дамытады [27].
Пәнаралық жобалар және студенттік стартаптар	АҚШ, Еуропа және Азия университеттерінде пәнаралық жобалау платформалары белсенді түрде енгізілуде, онда әртүрлі мамандықтардың студенттері кешенді міндеттерді шешу үшін бірігеді. Мұндай форматтар топтық жұмыс дағдыларын дамытып қана қоймайды, сонымен қатар бір білім саласынан тыс ойлауға үйретеді (transdisciplinary thinking) [28].

Осылайша, жобалық және командалық оқыту заманауи кәсіптік білім берудегі ікемді дағдыларды дамыту стратегиясының ажырамас бөлігіне айналады. Оларды енгізу педагогикалық тәсілдерді қайта қарауды, оқытушыларды даярлауды және студенттердің рөлін пассивті тыңдаушылардан білім беру процесінің белсенді қатысушыларына өзгертуді талап етеді.

Soft skills-ті білім беру практикасына интеграциялау тақырыбын жалғастыра отырып, цифрлық платформалар, модельдеу, рөлдік ойындар, сондай-ақ студенттердің ікемді дағдыларын қалыптастырудың тиімді құралдары ретінде индустриямен серіктестік және тағылымдама маңызды болып табылады (5-кесте).

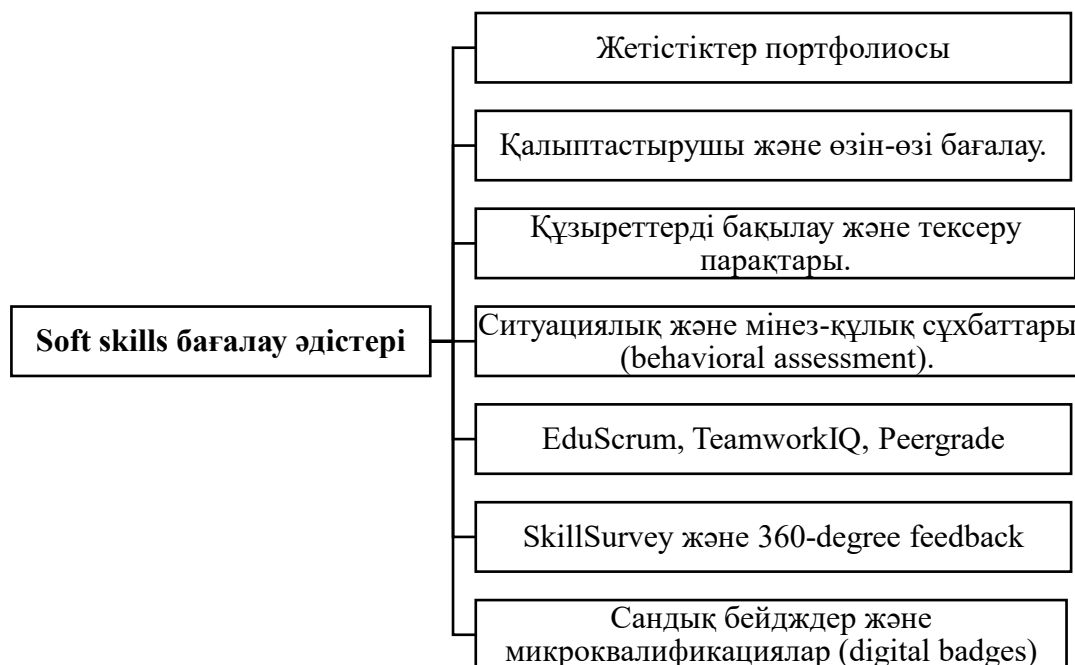
5-кесте – Soft skills-ті дамытудағы цифрлық платформалар, модельдеу, рөлдік ойындар және индустриямен серіктестіктің рөлі

1	2
Сандық платформаларды, модельдеуді және рөлдік ойындарды пайдалану	Заманауи цифрлық технологиялар нақты кәсіби жағдайларды имитациялау және белгісіздік пен командалық өзара әрекеттесу жағдайында мінез-құлықты пысықтау үшін бірегей мүмкіндіктер ұсынады. Virtual Labs, SimVenture, Capsim және EduSim сияқты симуляциялық платформалар бизнес-процестерді, медициналық сценарийлерді, басқару тапсырмаларын модельдеуге мүмкіндік береді, бұл тәжірибеде қауіпсіз оқу ортасын жасайды. Модельдеу шешім қабылдау, сыни тұрғыдан ойлау, стресске төзімділік және командалық жұмыс сияқты жұмсақ дағдыларды дамытуға көмектеседі (Lateef, 2010). Бұл әсіресе медициналық, инженерлік және басқарушылық білімге қатысты [29].
Рөлдік ойындар мен геймификация	Рөлдік ойындар мен геймификация (gamification) келіссөздер жүргізу дағдыларын, эмпатияны және мүдделер қақтығысы жағдайында жұмыс істеу қабілетін дамытады. Мысалы, заңгерлерді, тәрбиешілерді және менеджерлерді оқытуда кейстер, іскерлік ойындар және имитациялық сот процестері белсенді қолданылады. Мұндай әдістер студенттердің қатысуын қамтамасыз етеді және теориялық білімді тәжірибе арқылы бекітуге мүмкіндік береді [30].

1	2
Индустрия мен серіктестік және тағылымдамалар	Икемді дағдыларды дамыту білім мен практиканың тығыз байланысынсыз мүмкін емес. Осы контекстегі негізгі бағыттардың бірі индустриалды компаниялармен тұрақты серіктестік құру, тағылымдамаларды, тәлімгерлікті ұйымдастыру және нақты жобаларға қатысу болып табылады. Дүниежүзілік экономикалық форумның (2020) есебіне сәйкес, жұмыс берушілер түлектерден тек кәсіби білімді ғана емес, сонымен қатар бейімделу, ынтымақтастық және өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын дамытады деп күтеді. MIT, Stanford, Helsinki University және nus (Сингапур) сияқты білім беру мекемелері бағдарлама құрылымына міндетті тағылымдамалар мен өнеркәсіптік жобаларды қамтиды [31].
Дуальды оқыту	Германия мен Швейцарияда енгізілген дуальды оқыту студенттерді даярлаудың едәуір бөлігі тікелей кәсіпорындарда өтетін жүйелі тәсілдің мысалы болып табылады. Бұл бір мезгілде кәсіби және икемді дағдыларды дамытуды қамтамасыз етеді және түлектердің жұмысқа орналасуға дайындық деңгейін арттырады [32].

Цифрлық технологияларды, оқытудың белсенді әдістерін және индустриялық өзара әрекеттесуді біріктіру soft skills жүйесінің дамуына және студенттердің тез өзгертін әлем жағдайында табысты мансапқа қажетті құзыреттіліктерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Soft skills дамуын бағалау және бақылау икемді дағдыларды білім беру процесіне біріктірудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Академиялық білімнен айырмашылығы, soft skills-ті сандық бағалау қиынырақ, бұл жан-жақты және көп деңгейлі тәсілдерді қолдануды талап етеді.

3-сурет – Soft skills бағалау әдістері.

Soft skills бағалау әдістері (3-сурет) білім алушылардың жеке және кәсіби дағдыларын жан-жақты сипаттауға мүмкіндік береді. Мұндай бағалау тәсілдерінің бірі – жетістіктер портфолиосын пайдалану. Портфолио студенттерге орындалған жобалар, шолулар, өзіндік

ой-толғаулар (интроспекция) және әртүрлі белсенділік дәлелдері арқылы өз дағдыларының дамуын көрсетуге жағдай жасайды. Бұл әдіс білім алушының кәсіби және тұлғалық дамуы туралы тұтас түсінік қалыптастырады [33; 34].

Тағы бір маңызды тәсіл – қалыптастырушы және өзін-өзі бағалау. Бұл әдіс арқылы қарым-қатынас, сыни ойлау және жауапкершілік сияқты негізгі жұмсақ дағдылардың даму деңгейі мұғалімдер мен құрдастардың тұрақты рефлексиясы және кері байланысы арқылы бақыланады. Оқытушылар оқу іс-әрекеттері барысында құзыреттерді бақылау және тексеру парақтарын жиі қолданады. Бұл құралдар нақты бір дағдының көрініс табуын тіркеуге көмектеседі. Мысалы, топтық жұмыс барысында көшбасшылық қабілеттің байқалуы, рөлдердің тиімді бөлінуі немесе белсенді тыңдау сияқты элементтерді бақылау осы тәсіл арқылы жүзеге асырылады [35].

Сонымен қатар, ситуациялық және мінез-құлық сұхбаттары (behavioral assessment) да кеңінен қолданылады. Бұл әдісте қатысушы белгілі бір дағдыларды көрсетуі тиіс жағдаяттарды сипаттайды немесе оларды модельдейді. Мысалы, жанжалдарды шешу немесе жобаны басқару сияқты жағдайлар ұсынылады. Мұндай бағалау халықаралық білім беру жүйесінде және жұмысқа қабылдау үдерісінде жиі қолданылады [36].

Цифрлық технологиялардың дамуы soft skills бағалау құралдарын да кеңейтті. Мәселен, EduScrum, TeamworkIQ және Peergrade платформалары топтық жұмыс пен өзара кері байланысты бағалау үшін тиімді шешім болып табылады. Ал SkillSurvey мен 360-degree feedback жүйелері оқытушылардың, әріптестердің және студенттердің пікірлеріне негізделі отырып, жұмсақ дағдыларды жан-жақты бағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, сандық бейждер мен микроквалификациялар (digital badges) білім алушының жеке дағдыларын дамытудағы жетістіктерін көрнекі және ашық түрде растай отырып тіркейді. Мұндай цифрлық құралдар білім беру нәтижелерін заманауи, сенімді және қолжетімді түрде көрсетудің тиімді жолы ретінде танылуда [37].

Осылайша, soft skills-ті тиімді бақылау сандық және сапалық әдістердің жиынтығын, үнемі кері байланысты және студенттерді өзін-өзі бағалау процестеріне тартуды талап етеді. Бұл прогресті қадағалап қана қоймай, студенттердің кәсіби дамуына саналы көзқарасын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Соңғы жылдары Азия елдері жаһандық нарық үшін бәсекеге қабілетті мамандар даярлауға ұмтыла отырып, білім беру жүйесінде икемді дағдыларды дамытуға ерекше мән береді. Сингапур, Оңтүстік Корея, Жапония және Қазақстан сияқты елдер білім беру практикасына soft skills — коммуникация, сыни ойлау, ынтымақтастық, эмоционалды интеллект және креативтілік дағдыларын қалыптастыруға бағытталған модельдерді енгізуде.

Сингапурда 2015 жылдан бастап «21st Century Competencies framework» бағдарламасы жауапкершілікті, бейімделуді, коммуникацияны және ынтымақтастықты қоса алғанда, әлеуметтік-эмоционалдық құзыреттерді дамытуға бағытталған. Бұл дағдылар оқу жоспарларына, сыныптан тыс жұмыстарға және тәлімгерлік бағдарламаларына біріктірілген [38].

Оңтүстік Кореяда білім беру жүйесі командалық рух пен көшбасшылық қасиеттерді тәрбиелеуге баса назар аударады. Университеттер мен жоғары сыныптарда жобалық оқыту, пікірталас, нақты жағдайларды модельдеу белсенді түрде енгізілуде, бұл студенттердің жұмсақ дағдыларын дамытуға ықпал етеді [39].

Қазақстанда білім беру жүйесін жаңғырту шеңберінде икемді дағдыларды, яғни soft skills-ті дамытуға ерекше көңіл бөлінуде. Бұл үрдіс заманауи еңбек нарығының талаптарына сай кәсіби даярлықты қамтамасыз ету қажеттілігінен туындап отыр. Елдегі стратегиялық құжаттарда бұл бағыт айқын көрініс табуда. Мәселен, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы мен техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіне арналған жаңартылған стандарттарда студенттерге Индустрия 4.0 шеңберіндегі жаңа кәсіби құзыреттерді қалыптастырудың маңыздылығы нақты көрсетілген.

Ұлттық білім беру бағдарламаларында академиялық біліммен қатар икемді дағдыларды дамытудың маңыздылығы ерекше аталып өтеді. Бұл бағытта сыни және жүйелік ойлау қабілетін қалыптастыру, цифрлық сауаттылықты жетілдіру, командада тиімді жұмыс істей білу және эмоционалдық интеллект сияқты компоненттерге басымдық беріледі [40; 41; 42]. Мұндай дағдылар білім алушылардың тек кәсіби салаларда ғана емес, өмірлік маңызды жағдайларда да тиімді әрекет ете алуына ықпал етеді.

Сонымен қатар, Қазақстанда soft skills-ті білім беру жүйесіне кіріктірудің табысты үлгісі ретінде Назарбаев Университеті, Назарбаев Зияткерлік мектептері және АЕО құрылымдары аясында жүзеге асырылып жатқан пилоттық жобаларды атауға болады. Бұл жобалар шеңберінде студенттердің жеке өсуі, көшбасшылық қабілеттері, командалық жұмысқа бейімділігі, сондай-ақ жобалау және зерттеу қызметтері аясында белсенділігін арттыратын арнайы курстар енгізілген [42]. Мұндай тәжірибе қазақстандық білім кеңістігінде soft skills дамытудың институционалдық негізін қалыптастырады.

Жалпы алғанда, Қазақстан жаһандық трендтермен үндесе отырып, икемді дағдыларды кәсіби даярлық жүйесіне енгізу арқылы білім беру моделін жаңғыртып келеді. Дегенмен, бұл бағытта жүйелі нәтижеге қол жеткізу үшін бағалау тәсілдерін жетілдіру, жұмыс берушілермен тығыз ынтымақтастық орнату және халықаралық тәжірибелерді елдің нақты контекстіне бейімдеу секілді міндеттер өзекті болып қала бермек.

Халықаралық тәжірибе soft skills-ті жоғары білім беру жүйесіне біріктірудің жоғары тиімділігін көрсетеді. Алайда, оны қазақстандық шындыққа бейімдеу үшін институционалдық және мәдени ерекшеліктерді ескеру қажет.

Икемді дағдыларды білім беру процесіне енгізу барысында бірқатар елеулі мәселелер мен қиындықтар туындайды. Ең алдымен, жоғары оқу орындарындағы оқытушылардың жаңа педагогикалық тәжірибелерді қабылдауға дайындық деңгейі әртүрлі. Әсіресе дәстүрлі, консервативті білім беру мәдениеті басым жоғары оқу орындарында бұл мәселе айқын сезіледі. Мұндай жағдайда инновациялық әдістерді енгізу қарқыны баяулап, оқытушылардың кәсіби дамуына кедергі келтіруі мүмкін.

Сонымен қатар, икемді дағдыларды бағалаудың бірыңғай және нақты әдістемесінің болмауы студенттердің оқу жетістіктерін жүйелі бақылауды күрделендіреді. Бұл тек оқу процесінің сапасына ғана емес, сондай-ақ білім беру нәтижелерінің объективтілігіне де теріс әсер етеді. Бағалау тәсілдеріндегі бұл олқылық студенттердің soft skills деңгейін дұрыс айқындауға кедергі келтіреді.

Тағы бір маңызды мәселе – өңірлік университеттерде жиі кездесетін инфрақұрылым мен ресурстардың шектеулілігі. Цифрлық технологиялар мен интерактивті оқыту әдістерін толыққанды енгізу үшін қажетті техникалық база мен қолдау жеткіліксіз болып отыр. Бұл білім алушыларға сапалы білім беру мүмкіндігін төмендетеді және оқу үдерісінің тиімділігін шектейді.

Оған қоса, студенттердің өздері тарапынан да икемді дағдыларды дамытуға деген тұрақты сұраныс қалыптаспаған. Көп жағдайда білім алушылар оқу үдерісін тек диплом алу немесе академиялық пәндерді меңгерумен шектейді. Мұндай көзқарас жеке және кәсіби құзыреттілікті терең дамытуға тосқауыл болады.

Қиындықтардың бірі – жұмыс берушілермен өзара әрекеттестіктің жеткіліксіздігі. Еңбек нарығының нақты сұранысын ескермеу бағдарламалардың практикалық құндылығын төмендетіп, soft skills бойынша кері байланыс алу процесін тежейді. Осы факторлар жиынтығы икемді дағдыларды тиімді дамытуға кедергі келтіретін негізгі тосқауылдарға айналып отыр.

Табысты интеграция үшін мемлекет деңгейінде жүйелі қолдау қажет: білім беру стандарттарын жаңарту, оқытушылардың біліктілігін арттыру, академиялық инновацияларды ынталандыру және Soft skills-ті Қазақстанның жоғары оқу орындарының білім беру практикасына енгізу үшін институционалдық жағдайларды қамтамасыз ету.

Қорытынды

Қазіргі еңбек нарығы мен өмірлік жағдайлардың күрделене түсуі түлектерден тек кәсіби білімді ғана емес, сонымен қатар жан-жақты дамыған икемді дағдыларды – коммуникация, сыни ойлау, топтық жұмыс және эмоционалды интеллектіні меңгеруді талап етеді. Бұл талаптар халықаралық тәжірибеде де дәлелденіп отыр. Soft skills элементтерін білім беру бағдарламаларына сәтті енгізу үшін жүйелі тәсіл қажет. Мұндай тәсіл тек академиялық пәндермен шектелмей, пәнаралық байланыс орнатып, нақты сала өкілдерімен белсенді ынтымақтастық арқылы іске асуы тиіс.

Қазақстандық жоғары оқу орындарында икемді дағдылардың тиімді дамуын қамтамасыз ету үшін білім беру бағдарламаларына арнайы soft skills модульдерін міндетті және элективті пәндер аясында енгізу маңызды. Сонымен қатар, бұл дағдыларды бағалау мен мониторинг жүргізуге арналған бірыңғай ұлттық әдістемелік ұсынымдар әзірлеу қажет. Оқытушылардың осы бағыттағы кәсіби құзыреттілігін арттыру үшін заманауи педагогикалық тәсілдерді меңгертетін курстар өткізу ұсынылады. Оқу процесінде жобалық, командалық және проблемалық-бағдарланған оқытуды белсенді қолдану арқылы білім алушылардың soft skills деңгейін арттыруға қолайлы орта қалыптастыруға болады. Сондай-ақ, жұмыс берушілерді оқу контентін әзірлеуге және практикалық тағылымдамаларды ұйымдастыруға тарту дағдылардың өмірмен тығыз байланысын қамтамасыз етеді.

Бұдан бөлек, бұл бағыттағы саясатты ғылыми негіздеу үшін қосымша зерттеулер жүргізу өзекті. Атап айтқанда, Қазақстанның жоғары оқу орындары жағдайында soft skills-ті бағалау модельдерін жасап, оларды тәжірибе жүзінде сынау; икемді дағдылардың түлектердің жұмысқа орналасуы мен мансаптық дамуына ықпалын талдау; мәдени контекстің бұл дағдыларды қабылдау мен меңгеруге әсерін зерделеу қажет. Сондай-ақ, түрлі педагогикалық әдістер мен цифрлық құралдардың тиімділігін салыстырмалы түрде талдауға басымдық беру керек.

Осылайша, икемді дағдыларды дамыту қазіргі заманның жай ғана тренді емес, жоғары білім беру жүйесінің болашағын айқындайтын стратегиялық басымдыққа айналып отыр. Бұл ұлттық кадрлардың жаһандық еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін арттырудың негізгі тетігі бола алады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Румянцева О.В. Исследования soft skills в высшем образовании: топ-100 в международной базе Scopus // Интеграция образования. – 2021. – Т. 25, №4. – С. 593–607. <https://doi.org/10.15507/1991-9468.105.025.202104.593-607>
2. OECD. Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. – Paris: OECD, 2019. – 146 с. [Электронды ресурс]. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/1-1-learning-compass/OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series.pdf (қаралған күні 10.05.2025)
3. Осипова С.И., Гафурова Н.В., Рудницкий Э.А. Формирование soft skills в условиях социально-общественных практик студентов при реализации образовательной программы в идеологии Международной инициативы CDIO // Перспективы науки и образования. – 2019. – № 4 (40). – С. 91–101. <https://doi.org/10.32744/pse.2019.4.8>
4. Robles M.M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace // Business Communication Quarterly. – 2012. – Vol. 75, №4. – P. 453–465. <https://doi.org/10.1177/1080569912460400>
5. Succi C., Canovi M. Soft skills to enhance graduate employability: comparing students and employers' perceptions // Studies in Higher Education. – 2019. – Vol. 45, №9. – P. 1834–1847. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1585420>
6. The Future of Jobs Report 2020 // World Economic Forum. – Geneva: World Economic Forum, 2020. – 163 p. [Electronic resource]. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (date of access 14.06.2025)

7. Уварина Н.В., Корнеева Н.Ю., Микрюков Ю.В. Soft skills: актуальность, история, перспективы развития // Современные тенденции развития профессионального образования. – 2021. – № 4. – С. 40–46. https://doi.org/10.54509/22203036_2021_4_40
8. Ниязова Г., Беркимбаев К., Мейрбекова Г. Икемді дағдылардың құраушылары және психологиялық сипаты // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2023. – №1(127). – Б. 200–214. <https://doi.org/10.47526/2023-1/2664-0686.17>
9. Kluemper D.H., DeGroot T., Choi S. Emotion management ability: predicting task performance, citizenship, and deviance // Journal of Management. – 2013. – Vol. 39, №4. – P. 878–905. <https://doi.org/10.1177/0149206311407326>
10. Cimatti B. Definition, development, assessment of soft skills and their role for the quality of organizations and enterprises // International Journal of Quality Research. – 2016. – Vol. 10, №1. – P. 97–130.
11. Matteson M.L., Anderson L., Boyden C. “Soft skills”: a phrase in search of meaning // Portal: Libraries and the Academy. – 2016. – Vol. 16, №1. – P. 71–88. <https://doi.org/10.1353/pla.2016.0009>
12. Putri D.P. The Correlation of Soft Skills and Hard Skills to Learning Outcomes of Mathematics Students // Tarbawi: Jurnal Pendidikan Islam. – 2021. – Vol. 17, №1. <https://doi.org/10.32939/tarbawi.v17i1.986>
13. OECD. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills. – Paris: OECD Publishing, 2015. – 142 c. <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>
14. LinkedIn. Global Talent Trends 2019. – LinkedIn Corporation, 2019. – 54 p. [Electronic resource]. URL: https://business.linkedin.com/content/dam/me/business/en-us/talent-solutions/resources/pdfs/global_talent_trends_2019_emea.pdf (date of access 10.05.2025)
15. McKinsey & Company. Retraining and Reskilling Workers in the Age of Automation. – McKinsey Global Institute, 2018. – 6 p. [Electronic resource]. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/future%20of%20organizations/retraining%20and%20reskilling%20workers%20in%20the%20age%20of%20automation/retraining-and-reskilling-workers-in-the-age-of-automation.pdf> (date of access 14.06.2025)
16. Reimagining our futures together: a new social contract for education. – Paris: UNESCO, 2021. – 188 c. <https://doi.org/10.54675/ASRB4722> [Electronic resource]. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707> (date of access 14.06.2025)
17. LinkedIn. LinkedIn Learning: Workplace Learning Report 2023 [Electronic resource]. – LinkedIn Corporation, 2023. – 57 c. – URL: https://learning.linkedin.com/content/dam/me/learning/en-us/pdfs/workplace-learning-report/LinkedIn-Learning_Workplace-Learning-Report-2023-EN.pdf (date of access 14.06.2025)
18. National Association of Colleges and Employers (NACE). The Attributes Employers Look for on New Grad Resumes - and How to Showcase Them. [Electronic resource]. URL: <https://www.nacweb.org/about-us/press/the-attributes-employers-look-for-on-new-grad-resumes-and-how-to-showcase-them/> (date of access 14.06.2025)
19. Framework for 21st Century Learning Definitions. – Battelle for Kids, P21 Partnership, 2019. – 9 б. – [Electronic resource]. URL: https://static.battelleforkids.org/documents/p21/p21_framework_definitionsbfk.pdf (date of access 14.06.2025)
20. Turenne C.P., Gautier L., Degroote S., Guillard E., Chabrol F., Ridde V. Conceptual analysis of health systems resilience: A scoping review // Social Science & Medicine. – 2019. – Vol. 232. – P. 168–180. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.04.020>
21. Cukurova M., Giannakos M., Martinez-Maldonado R. The promise and challenges of multimodal learning analytics // British Journal of Educational Technology. – 2020. – Vol. 51, №5. – P. 1441–1449. <https://doi.org/10.1111/bjet.13015>
22. Laker D.R., Powell J.L. The differences between hard and soft skills and their relative impact on training transfer // Human Resource Development Quarterly. – 2011. – Vol. 22, №1. – P. 111–122. <http://dx.doi.org/10.1002/hrdq.20063>
23. Battelle for Kids. P21 Resources. [Electronic resource]. URL: <https://www.battelleforkids.org/insights/p21-resources/> (date of access 14.06.2025)
24. Mayfield C. A Guide to the UK Commission for Employment and Skills. – 2014. – 16 p. [Electronic resource]. URL:

- https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7d6e2ee5274a02dcd4785/14.10.07._Guide_to_UKCE_S_Autumn_2014_V8_FOR_WEB.pdf (date of access 14.06.2025)
25. Lonka K. Some main features of the new Finnish curriculum: Phenomenon-based learning and 21st century competencies. – University of Helsinki, Finland, 2018. – 15 p. [Electronic resource]. URL: <https://haridus.confent.com/wp-content/uploads/2019/02/pdf-Kirsti-Lonka.pdf> (date of access 14.06.2025)
 26. Bell S. Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future // Clearing House. A Journal of Educational Strategies, Issues, and Ideas. – 2010. – Vol. 83, №2. – P. 39–43. <https://doi.org/10.1080/00098650903505415>
 27. Johnson D.W., Johnson R.T. An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning // Educational Researcher. – 2009. – Vol. 38, Issue 5. <https://doi.org/10.3102/0013189X09339057>
 28. d’Escoffier L.N., Guerra A., Braga M. Problem-Based Learning and Engineering Education for Sustainability: Where we are and where could we go? // Journal of Problem-Based Learning in Higher Education. – 2024. – Vol. 12, №1. <https://doi.org/10.54337/ojs.jpblhe.v12i1.7799>
 29. Lateef F. Simulation-based learning: just like the real thing // Journal of Emergencies, Trauma and Shock. – 2010. – Vol. 3, №4. – P. 348–352. <https://doi.org/10.4103/0974-2700.70743>
 30. Tan C.Y. The role of gamification in enhancing students’ learning // Education and Information Technologies. – 2017. – Vol. 22, №3. – P. 1271–1290. <https://doi.org/10.1007/s10639-016-9486-0>
 31. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2023. [Electronic resource]. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/> (date of access 10.05.2025)
 32. Euler D. Germany’s dual vocational training system: a model for other countries? [Electronic resource]. URL: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Bibliothek/Doi_Publikationen/GP_Germanys_dual_vocational_training_system.pdf (date of access 14.06.2025)
 33. Yan M., Van T., Lim Ch. P. E-Portfolios as Digital Assessment Tools in Higher Education // Learning, Design, and Technology. – 2017. https://doi.org/10.1007/978-3-319-17727-4_83-1
 34. Yan Z. Student Self-Assessment as a Process for Learning. – Hong Kong: Education University of Hong Kong, 2022. <https://doi.org/10.4324/9781003162605>
 35. Boland N. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills // OECD Skills Studies. – 2015. – Vol. 7, №1. – P. 84–89.
 36. Lippman L.L., Ryberg R., Carney R., Anderson Moore K. Key “Soft Skills” that Foster Youth Workforce Success: Toward a Consensus across Fields // Child Trends. – Report Schools. – 2015. [Electronic resource]. URL: <https://www.childtrends.org/publications/key-soft-skills-that-foster-youth-workforce-success-toward-a-consensus-across-fields> (date of access 14.06.2025)
 37. Erasmus+ Programme Guide. – 2023. [Electronic resource]. URL: https://erasmusplus.org.pl/brepo/panel_repo_files/2022/12/21/19fusm/erasmusprogramme-guide2023-v2-en.pdf (date of access 14.06.2025)
 38. 21st century competencies. [Electronic resource]. URL: <https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/21st-century-competencies> (date of access 14.06.2025)
 39. Min M. Teacher Effectiveness: Policies and Practices for Evaluating and Enhancing Teacher Quality in South Korea // International Beliefs and Practices That Characterize Teacher Effectiveness. – Hershey, PA: IGI Global, 2021. – P. 227–244. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-7908-4.ch009>
 40. Қазақстан Республикасы Президентінің 2006 жылғы 30 наурыздағы №80 Жарлығы. [Электронды ресурс]. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U060000080_ (қаралған күні 14.06.2025)
 41. Nazarbayev University ресми сайты. [Электронды ресурс]. URL: <https://nu.edu.kz/ru> (қаралған күні 14.06.2025)
 42. AEO «Nazarbayev Intellectual Schools». Developing Soft Skills Through Curriculum. [Electronic resource]. URL: <https://www.nis.edu.kz/> (date of access 14.06.2025)

REFERENCES

1. Rumianceva O.V. Issledovania soft skills v vysshem obrazovanii: top-100 v mezhdunarodnoi baze Scopus [Soft skills research in higher education: top 100 in the international Scopus database] //

- Integracia obrazovania. – 2021. – T. 25, №4. – S. 593–607. <https://doi.org/10.15507/1991-9468.105.025.202104.593-607> [in Russian]
2. OECD. Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. – Paris: OECD, 2019. – 146 c. [Электронды ресурсы]. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/1-1-learning-compass/OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series.pdf (қаралған күні 10.05.2025).
3. Osipova S.I., Gafurova N.V., Rudnicki E.A. Formirovanie soft skills v usloviakh socialno-obshchestvennykh praktik studentov pri realizacii obrazovatelnoi programmy v ideologii Mezhdunarodnoi iniciativy CDIO [Formation of soft skills in the context of socio-public practices of students in the implementation of an educational program in the ideology of the International Initiative CDIO] // Perspektivy nauki i obrazovania. – 2019. – № 4 (40). – S. 91–101. <https://doi.org/10.32744/pse.2019.4.8> [in Russian]
4. Robles M.M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace // Business Communication Quarterly. – 2012. – Vol. 75, №4. – P. 453–465. <https://doi.org/10.1177/1080569912460400>.
5. Succi C., Canovi M. Soft skills to enhance graduate employability: comparing students and employers' perceptions // Studies in Higher Education. – 2019. – Vol. 45, №9. – P. 1834–1847. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1585420>.
6. The Future of Jobs Report 2020 // World Economic Forum. – Geneva: World Economic Forum, 2020. – 163 p. [Electronic resource]. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (date of access 14.06.2025).
7. Uvarina N.V., Korneeva N.Iu., Mikriukov Iu.V. Soft skills: aktualnost, istoria, perspektivy razvitiia [Soft skills: relevance, history, development prospects] // Sovremennye tendencii razvitiia professionalnogo obrazovania. – 2021. – № 4. – S. 40–46. https://doi.org/10.54509/22203036_2021_4_40 [in Russian]
8. Niazova G., Berkimbaev K., Meirbekova G. Ikemdi dagdylardyn quraushylary zhane psihologialyq sipaty [Components and psychological character of flexible skills] // Iasau universitetinin habarshysy. – 2023. – №1(127). – B. 200–214. <https://doi.org/10.47526/2023-1/2664-0686.17> [in Kazakh]
9. Kluemper D.H., DeGroot T., Choi S. Emotion management ability: predicting task performance, citizenship, and deviance // Journal of Management. – 2013. – Vol. 39, №4. – P. 878–905. <https://doi.org/10.1177/0149206311407326>.
10. Cimatti B. Definition, development, assessment of soft skills and their role for the quality of organizations and enterprises // International Journal of Quality Research. – 2016. – Vol. 10, №1. – P. 97–130.
11. Matteson M.L., Anderson L., Boyden C. “Soft skills”: a phrase in search of meaning // Portal: Libraries and the Academy. – 2016. – Vol. 16, №1. – P. 71–88. <https://doi.org/10.1353/pla.2016.0009>.
12. Putri D.P. The Correlation of Soft Skills and Hard Skills to Learning Outcomes of Mathematics Students // Tarbawi: Jurnal Pendidikan Islam. – 2021. – Vol. 17, №1. <https://doi.org/10.32939/tarbawi.v17i1.986>.
13. OECD. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills. – Paris: OECD Publishing, 2015. – 142 c. <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>.
14. LinkedIn. Global Talent Trends 2019. – LinkedIn Corporation, 2019. – 54 p. [Electronic resource]. URL: https://business.linkedin.com/content/dam/me/business/en-us/talent-solutions/resources/pdfs/global_talent_trends_2019_emea.pdf (date of access 10.05.2025)
15. McKinsey & Company. Retraining and Reskilling Workers in the Age of Automation. – McKinsey Global Institute, 2018. – 6 p. [Electronic resource]. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/future%20of%20organizations/retraining%20and%20reskilling%20workers%20in%20the%20age%20of%20automation/retraining-and-reskilling-workers-in-the-age-of-automation.pdf> (date of access 14.06.2025)
16. Reimagining our futures together: a new social contract for education. – Paris: UNESCO, 2021. – 188 p. <https://doi.org/10.54675/ASRB4722> [Electronic resource]. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707> (date of access 14.06.2025)
17. LinkedIn. LinkedIn Learning: Workplace Learning Report 2023 [Electronic resource]. – LinkedIn Corporation, 2023. – 57 c. – URL: https://learning.linkedin.com/content/dam/me/learning/en-us/pdfs/workplace-learning-report/LinkedIn-Learning_Workplace-Learning-Report-2023-EN.pdf (date of access 14.06.2025)

18. National Association of Colleges and Employers (NACE). The Attributes Employers Look for on New Grad Resumes - and How to Showcase Them. [Electronic resource]. URL: <https://www.nacweb.org/about-us/press/the-attributes-employers-look-for-on-new-grad-resumes-and-how-to-showcase-them/> (date of access 14.06.2025)
19. Framework for 21st Century Learning Definitions. – Battelle for Kids, P21 Partnership, 2019. – 9 б. – [Electronic resource]. URL: https://static.battelleforkids.org/documents/p21/p21_framework_definitionsbfk.pdf (date of access 14.06.2025)
20. Turenne C.P., Gautier L., Degroote S., Guillard E., Chabrol F., Ridde V. Conceptual analysis of health systems resilience: A scoping review // *Social Science & Medicine*. – 2019. – Vol. 232. – P. 168–180. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.04.020>.
21. Cukurova M., Giannakos M., Martinez-Maldonado R. The promise and challenges of multimodal learning analytics // *British Journal of Educational Technology*. – 2020. – Vol. 51, №5. – P. 1441–1449. <https://doi.org/10.1111/bjet.13015>.
22. Laker D.R., Powell J.L. The differences between hard and soft skills and their relative impact on training transfer // *Human Resource Development Quarterly*. – 2011. – Vol. 22, №1. – P. 111–122. <http://dx.doi.org/10.1002/hrdq.20063>.
23. Battelle for Kids. P21 Resources. [Electronic resource]. URL: <https://www.battelleforkids.org/insights/p21-resources/> (date of access 14.06.2025)
24. Mayfield C. A Guide to the UK Commission for Employment and Skills. – 2014. – 16 p. [Electronic resource]. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7d6e2ee5274a02dcdf4785/14.10.07._Guide_to_UKCE_S_Autumn_2014_V8_FOR_WEB.pdf (date of access 14.06.2025)
25. Lonka K. Some main features of the new Finnish curriculum: Phenomenon-based learning and 21st century competencies. – University of Helsinki, Finland, 2018. – 15 p. [Electronic resource]. URL: <https://haridus.confent.com/wp-content/uploads/2019/02/pdf-Kirsti-Lonka.pdf> (date of access 14.06.2025).
26. Bell S. Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future // *Clearing House. A Journal of Educational Strategies, Issues, and Ideas*. – 2010. – Vol. 83, №2. – P. 39–43. <https://doi.org/10.1080/00098650903505415>
27. Johnson D.W., Johnson R.T. An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning // *Educational Researcher*. – 2009. – Vol. 38, Issue 5. <https://doi.org/10.3102/0013189X09339057>
28. d’Escoffier L.N., Guerra A., Braga M. Problem-Based Learning and Engineering Education for Sustainability: Where we are and where could we go? // *Journal of Problem-Based Learning in Higher Education*. – 2024. – Vol. 12, №1. <https://doi.org/10.54337/ojs.jpblhe.v12i1.7799>
29. Lateef F. Simulation-based learning: just like the real thing // *Journal of Emergencies, Trauma and Shock*. – 2010. – Vol. 3, №4. – P. 348–352. <https://doi.org/10.4103/0974-2700.70743>
30. Tan C.Y. The role of gamification in enhancing students’ learning // *Education and Information Technologies*. – 2017. – Vol. 22, №3. – P. 1271–1290. <https://doi.org/10.1007/s10639-016-9486-0>
31. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2023. [Electronic resource]. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/> (date of access 10.05.2025)
32. Euler D. Germany’s dual vocational training system: a model for other countries? [Electronic resource]. URL: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Bibliothek/Doi_Publikationen/GP_Germanys_dual_vocational_training_system.pdf (date of access 14.06.2025)
33. Yan M., Van T., Lim Ch. P. E-Portfolios as Digital Assessment Tools in Higher Education // *Learning, Design, and Technology*. – 2017. https://doi.org/10.1007/978-3-319-17727-4_83-1
34. Yan Z. Student Self-Assessment as a Process for Learning. – Hong Kong: Education University of Hong Kong, 2022. <https://doi.org/10.4324/9781003162605>
35. Boland N. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills // *OECD Skills Studies*. – 2015. – Vol. 7, №1. – P. 84–89.
36. Lippman L.L., Ryberg R., Carney R., Anderson Moore K. Key “Soft Skills” that Foster Youth Workforce Success: Toward a Consensus across Fields // *Child Trends*. – Report Schools. – 2015.

- [Electronic resource]. URL: <https://www.childtrends.org/publications/key-soft-skills-that-foster-youth-workforce-success-toward-a-consensus-across-fields> (date of access 14.06.2025)
37. Erasmus+ Programme Guide. – 2023. [Electronic resource]. URL: https://erasmusplus.org.pl/brepo/panel_repo_files/2022/12/21/19fusm/erasmusprogramme-guide2023-v2-en.pdf (date of access 14.06.2025)
38. 21st century competencies. [Electronic resource]. URL: <https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/21st-century-competencies> (date of access 14.06.2025)
39. Min M. Teacher Effectiveness: Policies and Practices for Evaluating and Enhancing Teacher Quality in South Korea // International Beliefs and Practices That Characterize Teacher Effectiveness. – Hershey, PA: IGI Global, 2021. – P. 227–244. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-7908-4.ch009>
40. Qazaqstan Respublikasy Prezidentinin 2006 zhylgy 30 nauryzdagy №80 Zharlygy [Decree of the president of the Republic of Kazakhstan dated March 30, 2006 No. 80]. [Electronic resource]. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U060000080_ (date of access 14.06.2025) [in Kazakh]
41. Nazarbayev University resmi saity [Nazarbayev University official website]. [Electronic resource]. URL: <https://nu.edu.kz/ru> (date of access 14.06.2025)
42. AEO «Nazarbayev Intellectual Schools». Developing Soft Skills Through Curriculum. [Electronic resource]. URL: <https://www.nis.edu.kz/> (date of access 14.06.2025)

International Experience in Developing Soft Skills in the Professional Training of Students

Abstract. The article considers new priorities in the professional education system in accordance with the requirements of the modern labor market, which have radically changed in the context of globalization and digital transformation. It has been demonstrated that, along with traditional professional competencies, soft skills such as communication skills, leadership, creativity, emotional intelligence, teamwork, adaptability, and critical thinking are becoming increasingly important. The authors describe flexible skills as a key prerequisite for professional success. The study analyzes the meaning and content of soft skills, and describes their main classifications in the international scientific and pedagogical literature, as well as methods of developing and accessing them. Successful experiences in the higher education systems of the USA, Great Britain, Finland, Singapore, and Germany are cited as examples. National features and opportunities for the development of soft skills in Kazakhstan are analyzed within the framework of such programs as “Digital Kazakhstan”, “New Formation Teacher”, and “Education in New Conditions”. The authors emphasize the need for higher education institutions to revise curricula aimed at the development of soft skills and to introduce practice-oriented digital and interactive technologies. The results of the study show that the systematic formation of soft skills in the vocational education system contributes to improving the quality of education and the training of professionals who are competitive in the labor market.

Keywords: soft skills, education, project-based learning, competencies, international experience, professional training, students.

Международный опыт развития гибких навыков (soft skills) в профессиональной подготовке студентов

Аннотация. В статье рассматриваются новые приоритеты системы профессионального образования в соответствии с требованиями современного рынка труда, которые кардинально изменились в условиях глобализации и цифровой трансформации. Наряду с традиционными профессиональными компетенциями доказано, что все большую значимость приобретают мягкие навыки, такие как коммуникативные, лидерские, креативные, эмоциональный интеллект, командная работа, адаптивность, критическое мышление. Авторы характеризуют гибкие навыки как ключевую предпосылку профессионального успеха. В исследовании анализируются значение и содержание мягких навыков, описываются их основные классификации в международной научно-педагогической литературе, а также методы формирования и оценки. В качестве примеров приводится успешный опыт в системах высшего образования США, Великобритании, Финляндии, Сингапура, Германии. Анализируются национальные особенности и возможности развития мягких навыков в Казахстане в рамках таких программ, как «Цифровой Казахстан», «Учитель новой формации», «Образование в

новых условиях». Авторы подчеркивают необходимость пересмотра высшими учебными заведениями учебных программ, направленных на развитие мягких навыков, и внедрения практико-ориентированных цифровых и интерактивных технологий. Результаты исследования показывают, что системное формирование мягких навыков в системе профессионального образования способствует повышению качества образования и подготовке специалистов, конкурентоспособных на рынке труда.

Ключевые слова: soft skills, образование, проектное обучение, компетенции, международный опыт, профессиональная подготовка, студенты.

Авторлар туралы мәлімет

Бекмаганбетова А.К. – корреспондент-автор, PhD докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, e-mail: bekmaganbetovaasem13@gmail.com, Қазақстан, Алматы қ.

Аутаева А.Н. – психология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, e-mail: Akbota-n@mail.ru, Қазақстан, Алматы қ.

Information about the authors

Bekmaganbetova A.K. – The Corresponding Author, PhD Doctoral Student, Abai Kazakh National Pedagogical University, e-mail: bekmaganbetovaasem13@gmail.com, Kazakhstan, Almaty.

Autaeva A.N. – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, e-mail: Akbota-n@mail.ru, Kazakhstan, Almaty.

Сведения об авторах

Бекмаганбетова А.К. – автор-корреспондент, PhD докторант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, e-mail: bekmaganbetovaasem13@gmail.com, Казахстан, г. Алматы.

Аутаева А.Н. – кандидат психологических наук, ассоциированный профессор, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, e-mail: Akbota-n@mail.ru, Казахстан, г. Алматы.